

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**POBYT VENKU JAKO SPECIFICKÁ FORMA VZDĚLÁVÁNÍ VE
VYBRANÝCH MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH OKRESU PLZEŇ-JIH**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mgr. Hana Cejpová

Studijní program: Předškolní a mimoškolní pedagogika

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Milan Podpera

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 24. 6. 2016

.....
vlastnoruční podpis

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Milanu Podperovi za odborné vedení, cenné rady, pomoc a podporu při zpracování mé práce.

Poděkování patří i mé rodině za mohutnou podporu a neskonalou trpělivost během celého mého studia.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
TEORETICKÁ ČÁST	5
1 POBYT VENKU	6
1.1 LEGISLATIVA	6
1.2 PŘÍNOS A RIZIKA	7
1.3 VYBAVENÍ	10
2 ČINNOSTI VENKU	13
2.1 VZDĚLÁVACÍ NABÍDKA	13
2.1.1 Environmentální výchova	15
2.2 VYUČOVACÍ METODY	15
2.3 FORMY VÝUKY	19
2.4 RVP PV A POBYT VENKU	21
PRAKTICKÁ ČÁST	26
3 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	27
3.1 CÍLE	27
3.2 METODY	27
3.3 ÚČASTNÍCI	29
4 ANALÝZA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	33
4.1 DÉLKA POBYTU DĚTÍ VENKU	33
4.2 DŮVODY OMEZOVÁNÍ POBYTU VENKU	34
4.3 DŮVODY K ÚPLNÉMU ZRUŠENÍ POBYTU VENKU	35
4.4 KDE TRÁVÍ DĚTI ČAS URČENÝ PRO POBYT VENKU	36
4.5 ODPOLEDNÍ POBYT VENKU	37
4.6 CO VEDE PŘEDŠKOLNÍ PEDAGOGY K ODPOLEDNÍMU POBYTU VENKU	38
4.7 ČINNOSTI PŘI POBYTU VENKU A ČETNOST JEJICH ZAŘAZENÍ	40
ZÁVĚR	45
RESUMÉ	47
ABSTRACT	48
SEZNAM ZDROJŮ	49
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	51
PŘÍLOHA 1: DOTAZNÍK	I
PŘÍLOHA 2: FOTOGRAFIE VYBRANÝCH ŠKOLNÍCH ZAHRAD	IV

SEZNAM ZKRATEK

ŠVP školní vzdělávací program

MŠ mateřská škola

RVP PV rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

Úvod

Pobyt venku je nedílnou součástí výchovně-vzdělávacího procesu v každé mateřské škole. Většina dětí pobyt venku přijímá s nadšením sobě vlastním, bez ohledu na to, zda se jedná o pobyt na školní zahradě, vycházku do lesa, či výtvarné činnosti v přírodě. Děti vítají možnost volného pohybu, který bývá v interiéru mateřské školy často omezen.

Během pobytu v přírodě mají děti i pedagogové spoustu možností k naplňování školního vzdělávacího programu. Pro dítě je jistě přínosnější učit se poznávat rostliny popř. živočichy ve svém přirozeném prostředí, než je jen pozorovat ve třídě na obrázku. Dokud dítěti neuletí "beruška" z ruky, tak možná neuvěří, že někde pod tím krásným červeným kabátkem jsou schovaná křídla. A pokud bude mít možnost ji spočítat "nožičky", bude tato informace na základě prožitku zpracována mnohem kvalitněji než jen strohá informace podána učitelkou v interiéru mateřské školy.

Pro pobyt venku může pedagog zvolit několik možných aktivit – řízenou činnost, volnou hru, exkurzi, výlety, aj. Mezi nejčastěji používané formy patří volná hra a řízená činnost. Hra je pro děti předškolního věku velmi důležitým prostředkem vzdělávání, což uváděl již Jan Amos Komenský. Řízenou činností venku může učitelka navázat na dopolední činnosti, které s dětmi započaly ve třídě, nebo může začlenit hru bez návaznosti na dopolední činnosti. Kterou z forem vzdělávání při pobytu venku pedagog zvolí, záleží na mnoha faktorech, např. věk a počet dětí, možnosti mateřské školy (vybavení školní zahrady, blízkost lesa, apod.), zkušenosti pedagoga, počet pedagogických pracovníků, roční období, aj.

Na roční období narážíme i v případě délky pobytu dítěte venku v rámci výchovně-vzdělávacího procesu v MŠ. Délka pobytu dětí venku je upravována vyhláškou, ale její dodržování v praktické rovině se různí. Děti by dle této vyhlášky neměly chodit ven jen za velmi nepříznivých podmínek. V mnohých školkách, ale nechodí děti ven nebo je jim pobyt venku zkracován i při mírném zhoršení počasí. Proč se toto děje, když v literatuře autoři shodně uvádějí, že pro dítě je pobyt venku velmi zdravý a prospěšný?

Cílem mé bakalářské práce je zmapovat na vybraných mateřských školách v okrese Plzeň-jih typy aktivit používané pedagogy během pobytu s dětmi venku a také délku tohoto

pobytu. Chtěla bych se zaměřit na pestrost a četnost využívaných aktivit. Jak často učitelky volí dané typy aktivit a jaká místa při tom preferují.

V oblasti délky pobytu je mým cílem zjistit, jak dlouho tráví děti venku, zda chodí ven pouze v dopoledních hodinách nebo zda pro pobyt v přírodě využívají i odpoledne. Dále co vede pedagoga k tomu, že pobyt venku zkrátí nebo úplně zruší.

V teoretické části této práce je zmíněna důležitost pohybu a pobytu dětí venku a přínos těchto činností na zdravý vývoj dítěte. Uvedena jsou i rizika, s kterými se můžeme při pobytu dětí v přírodě setkat. V neposlední řadě je zmíněna i legislativa, která určuje podmínky pro pobyt venku v rámci předškolního vzdělávání. Kapitola Činnosti venku se zabývá vzdělávací nabídkou činností vhodných k použití ve venkovním prostředí, vyučovacími metodami a formami opět v souvislosti s pobytem venku. Poslední podkapitolou je RVP PV a pobyt venku, kde jsou uvedeny vzdělávací cíle, které lze u dětí naplňovat pobytem v přírodě.

Praktická část obsahuje dvě kapitoly. V první z nich je obsažena metodologie dotazníkového šetření s uvedením cílů, metod výzkumného šetření a popisem respondentů. Druhá kapitola obsahuje samotnou analýzu výzkumného šetření, které bylo provedeno v mateřských školách okresu Plzeň-jih.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POBYT VENKU

Pohyb je pro dítě přirozenou součástí života. I přes to se v nejedné publikaci dočteme, že velká část dnešních dětí se pohybuje mnohem méně, než generace jejich rodičů. Můžeme se jen dohadovat, čím je to způsobeno. Zda obavami a strachem ze strany rodičů, nebezpečností dnešní doby, nedostatkem času rodičů, pohodlností, moderními technologiemi (PC, tablety, multifunkční mobilní telefony), ke kterým mají přístup čím dál mladší děti, nebo množstvím kroužků, ve kterém tráví děti svůj volný čas. Není výjimkou, že již děti předškolního věku navštěvují hodiny angličtiny, keramiky, výtvarné výchovy, baletu apod. Děti sice tráví volný čas kvalitním způsobem, ale nezbývá jim času na obyčejné "vyběhání se venku". Jejich činnost je řízena z vnějšku a ony nemají možnost spontánního pohybu.

Pro děti je pobyt a pohyb venku prospěšný nejen z důvodu zvyšování fyzické zdatnosti, ale i z důvodu čistého ovzduší. Jak uvádí Jančaříková (2013), ovzduší venku je téměř vždy čistější než ovzduší uvnitř budov. Vnitřní prostředí je znečištěno stejnou měrou, někdy i více. V interiérech bývá menší množství kyslíku, zato více oxidu uhličitého, bakterií, spor plísní a také látky uvolňující se ze zařízení místností (koberce, nábytek apod.). Proto autorka doporučuje chodit ven i za zhoršené smogové situace. Během špatných klimatických podmínek raději do lesa, který je schopen vytvořit zdravé mikroklima.

Pobyt venku v rámci denního režimu MŠ by měl pro dítě představovat především volný pohyb na čerstvém vzduchu. Ideálním prostředím je podle Svobodové (2010) školní zahrada. Pro některé děti z města je to jedna z mála příležitostí k bezpečnému pohybu v přírodě a také možnost s přírodou experimentovat.

1.1 LEGISLATIVA

Délka pobytu venku v zařízeních vzdělávající děti předškolního věku je upravena vyhláškou č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých ve znění pozdějších předpisů.

V §21 odst. 2 je uvedeno následující. "*V zařízeních pro výchovu a vzdělávání a provozovnách pro výchovu a vzdělávání pro děti předškolního věku je denní doba pobytu*

venku zpravidla 2 hodiny dopoledne, odpoledne se řídí délkou pobytu dětí v zařízení. V zimním i letním období lze dobu pobytu venku upravit s ohledem na venkovní teploty. Pobyt venku může být dále zkrácen nebo zcela vynechán pouze při mimořádně nepříznivých klimatických podmínkách a při vzniku nebo možnosti vzniku smogové situace. V letních měsících se provoz přizpůsobí tak, aby bylo možné přenést výchovnou činnost dětí do venkovního prostředí nebo stíněných teras v co největším rozsahu."

Pobyt venku je zakotven i v každém ŠVP. Z Manuálu k přípravě ŠVP MŠ (Smolíková, 2005) vyplývá povinnost uvést v kapitole podmínky a organizace vzdělávání i informace o vnitřním režimu školy. ŠVP tedy musí obsahovat denní časový rozvrh, kde je uveden odchod a příchod dětí, pobyt venku a čas určený pro stravování.

V §3 vyhlášky č. 410/2005 Sb. se dále upravuje velikost pozemku školní zahrady jakožto prostoru pro pobyt předškolních dětí venku. Nezastavěná plocha pozemku vztahující se na zařízení určená pro vzdělávání a výchovu, která je přímo určená pro pobyt předškolních dětí musí být minimálně 4m² (včetně zatravněné plochy). Pozemek musí být z důvodu zajištění bezpečnosti dětí oplocen.

Dalším legislativním dokumentem, který se vztahuje k pobytu dětí venku, konkrétně upravuje počet dětí na pedagogického pracovníka, je vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání. V §5 odst. 2 se uvádí: "*K zajištění bezpečnosti dětí při pobytu mimo území mateřské školy stanoví ředitel mateřské školy počet pedagogických pracovníků tak, aby na jednoho pedagogického pracovníka připadalo nejvýše a) 20 dětí z běžných tříd, nebo b) 12 dětí ve třídě, kde jsou zařazeny děti se zdravotním postižením".* V odstavci 3 se poté uvádí, že ve výjimečných případech může ředitel školy zvýšit počet dětí na jednoho pedagogického pracovníka v běžné třídě nejvýše o 8 dětí, ve třídě se zdravotně postiženým dítětem nejvýše o 11 dětí.

1.2 PŘÍNOS A RIZIKA

Nejdůležitějším přínosem pobytu venku je pro dítě mnohostranné a bezpečné pohybové vyžití v přírodě na čerstvém vzduchu. Jak uvádí Svobodová (2010), pobyt venku ve formě vycházky nebo pobytu na školní zahradě, nám umožňuje nejen seznámení dětí s

rostlinami a živočichy, ale také dlouhodobé pozorování změn v přírodě. Například sledování proměn stromu na zahradě během ročních období. U dětí podporujeme kladný vztah k přírodě, učíme je přírodu obdivovat, ale zároveň chránit. Na vycházce můžeme pozorovat práci lidí a strojů, dopravní prostředky, naučit se bezpečnému chování v silničním provozu nebo poznávat krásy města, ve kterém žijeme.

Pokud se pedagog vydá s dětmi ven, měl by být připraven na různé krizové situace. Pokud půjdeme s dětmi na školní zahradu, žádné speciální vybavení s sebou nepotřebujeme. Ale pokud se rozhodneme jít s dětmi do vzdálenějšího lesa, je vždy lepší být připraven, než zaskočen, proto je dobré vzít si malou lékárničku.

Předškolní děti během pobytu venku nemůžeme ochránit před všemi riziky. Úkolem pedagoga je naučit děti s nimi pracovat. Pokud je necháme vyzkoušet, co všechno zvládnou, naučí se znát sebe sama, své schopnosti a dovednosti. Naučí se odhadnout, co zvládnou, co ne a k čemu budou potřebovat pomoc. V tomto případě, ale můžeme narazit na některé úzkostné matky popř. učitelky, které se o dítě bojí natolik, že se snaží všem potencionálně nebezpečným aktivitám vyhýbat. I přesto, že je to pro vývoj dítěte nezdravé. Cílem v tomto případě není eliminovat rizika, ale naučit děti nebezpečí vyhodnotit a přemýšlet o svém následném jednání v rámci svých možností, schopností a dovedností (Jančaříková, 2013).

"Děti je třeba chránit před skrytým, nikoli vědomým rizikem." (Jančaříková, 2013, s. 20).

Pro bezproblémový pobyt venku nám mohou pomoci pravidla. Na jejich určování by se měly podílet i samy děti, aby pochopily důvod zavedení.

Jančaříková (2013, s. 31) uvádí 4 základní pravidla, která rozvádí:

- *"Dítě sleduje učitele, ne naopak"*
  - dítě smí být jen tak daleko od učitele, aby ho slyšelo (i přesto u všech míst určíme hranice)
  - děti čekají na rozcestích, křižovatkách, před zatáčkami apod.

- *"Chráníme přírodu"*
  - v lese, ani jinde v přírodě nic nepoškozujeme
  - nezhazujeme odpadky, které se nerozloží (ohryzky nepohazujeme volně, vždy je zahrabeme)
- *"Dbáme na vlastní bezpečí i bezpečí druhých"*
  - děti nesmí jíst žádné plody
  - hry s kamením a klacíky je povolena pouze občas a to za zvýšených bezpečnostních podmínek
- *"Hygiena"*
  - pokud potřebuje dítě na WC, vždy to oznámí učiteli

Leblová (2012) uvádí pravidla konkrétněji, ale i zde zdůrazňuje nutnost dané pravidlo dětem vysvětlit. Na rozdíl od Jančaříkové (která hru s klacky a kameny připouštěla pouze výjimečně) umožňuje Leblová dětem hrát si s klacky i kameny bez omezení, pouze za předpokladu dodržení domluvených pravidel.

- *Neházíme kameny, abychom někoho omylem netrefili.*
- *Nešermujeme klacky před očima, abychom nechtěně neublížili.*
- *Nepohybujeme se u vody, když nás nikdo nehlídá, abychom tam nespadli.*
- *Nevěšíme se hlavou dolů, pokud nemáme dost sil. Lezeme jen tak vysoko, abychom uměli slézt.*
- *Nesaháme na cizí psy a kočky.*
- *Při přesunech čekat na předem domluvených místech u lavičky, u velkého dubu...*
- *Bez dovolení nekonzumovat nic, co v lese najdeme.*
- *Nesahat na věci, které neznáme.*
- *Všechny odpadky odnášet s sebou do nádob určených na odpadky." (Leblová, 2012, s. 27- 28)*

Tato pravidla nejsou řešena zrovna nejvhodnějším způsobem. Při komunikaci s dětmi se doporučuje záporům vyhýbat, proto by bylo lepší pravidla přeformulovat např. takto:

- kameny necháme ležet na zemi,
- klacky blízko očí mohou způsobit zranění,
- k vodě jdeme pouze v doprovodu paní učitelky,
- hlavou dolů můžeme viset pouze v případě, že máme dostatek sil,
- na cizí psy a kočky se pouze díváme,
- pokud chceme v lese něco sníst, musíme se zeptat paní učitelky,
- saháme pouze na věci, které bezpečně známe.

1.3 VYBAVENÍ

Pro pobyt dětí venku je potřeba určitého vybavení. V první řadě je potřeba, aby byly vybaveny děti. Při běžném (každodenním pobytu) venku postačí dětem vhodná obuv, pohodlné oblečení a pokrývka hlavy (dle ročního období). Pokud MŠ zařazuje pobyt venku i během deštivého počasí je potřeba přidat holínky a pláštěnku. Jančaříková (2013) doporučuje volit pro děti oblečení, které se dá vrstvit. V případě teplého počasí lze jednu vrstvu svléci. Svrchní část oděvu by neměla profouknout, aby dítěti nebylo chladno. Oblečení by mělo být dítěti pohodlné a mělo by mít možnost ho ušpinit. Pokud si dítě bude hrát v lese s vědomím, že si nesmí ušpinit kalhoty, neužije si hru naplno. Děti by měly mít ve školce náhradní oblečení (spodní prádlo, ponožky, tepláky, punčocháče, tričko) v dostatečném množství pro případy ušpinění, polití, propocení apod.

I vybavení učitelek je pro pobyt venku velmi důležitý. Pedagogové se většinou nepohybují v takové míře jako děti, proto by své oblečení neměli podcenit. Zdraví a teplotní komfort učitelky bývá častým problémem při venkovních činnostech, jak uvádí Jančaříková (2013). Navíc by učitelka měla mít příruční zavazadlo (nejlépe batoh, aby měla volné ruce) v kterém může mít papírové kapesníky, toaletní papír, náplasti a mobilní telefon. V případě delšího pobytu venku je vhodné přibalit i lékárničku.

Důležitou roli hraje i vybavení samotné mateřské školy. Jančaříková (2013) doporučuje pro naplňování cílů environmentální výchovy používat různé druhy atlasů na určování rostlin a živočichů, lupy, dalekohled, sáčky a krabičky na sběr drobných živočichů, pinzety, popř. terária pro umístění ulovených živočichů ve třídě. Pro rozvoj hrubé a jemné motoriky postačí běžné sportovní potřeby a hračky, kterými je vybavená školní zahrada každé mateřské školy (prolézačky, skluzavky, houpačky, míče, hračky na písek aj.) Podle §3 vyhlášky č. 410/2005 Sb. musí být u každého předškolního zařízení oplocený pozemek s plochou odpovídající počtu dětí, které dané předškolní zařízení navštěvují. Vybavení hrací plochy musí vyhovovat z hlediska hygienických i bezpečnostních norem .

Vyhláška též upravuje požadavky na vysazování, výšku a údržbu rostlin. Při volbě rostlin, které jsou na pozemku školní zahrady vysazeny, musí být brán zřetel na ochranu dětí a jejich rozumové schopnosti. Vysazované rostliny nesmí snižovat denní osvětlení interiérů okolních budov a travnaté plochy, rostliny i dřeviny musí být řádně udržovány.

Jančaříková (2010) v knize Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání navrhuje při úpravách zahrad dbát na pestrost prostředí. Pomocí přírodních bariér lze zahradu rozdělit na řadu zákoutí, která budou děti pobízet k různorodým činnostem. Zákoutí s kmeny a kameny umožňují skákat z kamene na kámen, popřípadě přelézat kmeny. Na záhonu s kvetoucími rostlinami mohou děti pozorovat různé druhy hmyzu a u zakopané nádoby s vodou mohou objevovat například larvy pakomárů. Na zahradě by neměli chybět ovocné stromy a keře, z kterých budou děti moci ochutnat plody a záhonky, na kterých budou děti pozorovat, jak ze semínka vyroste např. ředkvička nebo mrkev.

Jednu takovou zahradu v přírodním stylu mají nově i děti z MŠ v Nepomuku.

Obrázek 1: Zahrada v přírodním stylu MŠ Nepomuk

Zdroj: autor

Zahrada je jedinečné místo, kde mohou děti pozorovat změny během ročních období. Na konci podzimu shrabou listí pod školní jabloní, v zimě na ní půjdou zavěsit krmítko pro ptáčky, na jaře budou pozorovat, jak kvete a na začátku nového školního roku ochutnají červená jablíčka. Zahrada je také místo, kde se mohou děti seznámit s různými zahradními pracemi jako je hrabání listí, zalévání, úprava záhonků, setí, sázení a pletí. S touto činností se některé z dětí nemají možnost jinde setkat. I přesto tuto možnost dětem řada mateřských škol nenabízí.

2 ČINNOSTI VENKU

Při pobytu s dětmi ve venkovním prostředí volí pedagogové různé metody a formy výuky, pomocí nichž naplňují výchovně-vzdělávací cíle. Při výběru výukové metody hraje největší roli cíl a obsah vzdělávání vycházející z RVP PV a v neposlední řadě také samotné děti (Maňák a Švec, 2003).

2.1 VZDĚLÁVACÍ NABÍDKA

Co vše může nabídnout pedagogický pracovník předškolního zařízení dětem při pobytu venku je uvedeno v RVP PV. Činností je nepřehledné množství, záleží na každé mateřské škole, které činnosti, v jakém prostředí a jak často dětem nabídne. Vše je ovlivněno řadou faktorů, mezi které bezesporu patří poloha mateřské školy, vybavení školní zahrady, počet dětí, jejich věk v neposlední řadě hraje důležitou roli i pedagogický pracovník a jeho zkušenosti.

Na základě vzdělávací nabídky Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (Smolíková, 2004) jsem vybrala činnosti vhodné k zařazení při pobytu venku.

- pohybové činnosti lokomoční (chůze, běh, poskoky, aj.) a nelokomoční (změna polohy těla na jednom místě)
- míčové hry
- turistické vycházky
- sezónní činnosti (např. hrabání listí, odklizení sněhu, jízda na bobech, jízda na odrážedlech, koloběžkách apod.)
- smyslové hry
- činnosti propojující hudbu a pohyb
- hry zaměřené na manipulaci s předměty
- činnosti zaměřené na ochranu zdraví, bezpečí a vytváření zdravých návyků
- činnosti k tématu dopravní výchovy a prevence úrazů
- hry a činnosti na rozlišování zvuků
- pozorování přírodních a kulturních zajímavostí v nejbližším okolí
- experimenty

- různé druhy smyslových her pro rozvoj postřehu, pozornosti, zrakové a sluchové paměti
- výtvarné aktivity
- činnosti zaměřené na poznávání symbolů (např. dopravní značky)
- herní činnosti podporující orientaci v prostoru
- činnosti podporující řešení problémů, hledání různých možností
- spontánní hra
- výlety do okolí
- kooperativní činnosti ve skupinách
- činnosti zaměřené na ohleduplnost k druhým
- činnosti vedoucí k porozumění pravidlům slušného chování
- setkání s uměním výtvarným, hudebním, aj. mimo prostory MŠ
- činnosti, při kterých se dítě setkává s různými druhy řemesel a povolání
- jednoduché pracovní činnosti
- činnosti vedoucí dítě k seznámení s tradicemi a zvyky v jeho nejbližším okolí
- pozorování blízkého okolí a posilování pozitivního vztahu k němu
- činnosti zaměřené na orientaci v nejbližším okolí mateřské školy
- hry a činnosti s běžně dostupnými hračkami a předměty
- hry s různými druhy přírodnin
- sledování změn a rozmanitosti přírody (změny během ročního období, změny počasí)
- poznávání ekosystémů v blízkém okolí (les, rybník, louka aj.)
- činnosti přispívající k ochraně životního prostředí
- pěstitelské činnosti

Výše uvedené činnosti rozvíjí dítě ve všech oblastech. Řada z nich se dotýká environmentální výchovy (např. činnosti přispívající k ochraně životního prostředí, sledování změn a rozmanitosti přírody, pozorování blízkého okolí a posilování pozitivního vztahu k němu, pěstitelské činnosti aj.), která je v posledních letech hodně diskutovaná a s pobytem venku velmi úzce spjata.

2.1.1 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

Pojem environmentální výchova je u nás v podstatě nový. Před jeho vznikem se používaly pojmy výchova k ochraně přírody, poté výchova k péči o životní prostředí a také ekologická výchova a globální výchova. Jančaříková (2010, s. 9) uvádí definici environmentální výchovy jako *"veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je především: zvyšovat spoluzodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody a životního prostředí, rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení problémů péče o přírodu, utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní, duchovní kvality lidského života, hledat příčiny ekologické krize a cesty k jejímu řešení."*

Environmentální výchovu jako pojem zavedlo ministerstvo životního prostředí na konci devadesátých let 20. století. Jejím cílem je vychovávat děti k zodpovědnému vztahu k přírodě, pochopení její nenahraditelnosti a důležitosti pro náš život. Dalším úkolem je vybudovat v dětech kladný vztah k okolnímu prostředí a všemu živému v něm. Předškolní děti jsou velmi vnímavé a často se nadchnou pro nové věci. Svým nadšením jsou schopné ovlivnit i lidi kolem sebe (Leblová, 2012). Děti tak mají možnost přenést dovednosti získané v oblasti ochrany životního prostředí do svých domovů. Zde pak záleží jen a pouze na rodičích jak se k této situaci postaví. Pokud dojde u předškolních dětí k automatizaci některých činností, budou je v dalším vývoji považovat za zcela běžnou realitu (např. třídění papíru, neodhazování odpadků v přírodě apod.).

2.2 VYUČOVACÍ METODY

Průcha (2003) definuje pojem vyučovací metoda jako *"činnost učitele vedoucí žáka k dosažení stanovených vzdělávacích cílů."*

Maňák a Švec (2003) ve své publikaci uvádějí kritéria volby výukových metod. Mimo jiné uvádějí i kritéria: cíle a úkoly výuky, úroveň fyzického a psychického rozvoje žáků, zvláštnosti třídy (skupiny) žáků, vnější podmínky výchovně-vzdělávacího procesu, osobnost učitele. Na základě těchto a samozřejmě i řady jiných měřítek si učitel z velké škály výukových metod vybere ty nejvhodnější.

Pro potřeby této bakalářské práce jsem zvolila dělení klasických a aktivizujících metod od J. Maňáka a V. Švece (2003). Následující přehled je upraven s ohledem na potřeby mateřských škol při pobytu venku.

A. Klasické výukové metody

1. Metody slovní

a. Vyprávění

Je postaveno na faktech, které jsou propojeny v souvislý děj, a v kterém jsou barvitě popisovány obrazy okolního prostředí (Zormanová, 2012). V MŠ je tato metoda využívána při vyprávění pohádek, vyprávění zážitků dětí v komunitním kruhu nebo při vyprávění motivačního příběhu apod.

b. Vysvětlování

Podstatou vysvětlování je pochopení jádra daného jevu nebo funkce předmětu. V MŠ lze využít při seznamování s třídními pravidly, pravidly silničního provozu nebo při zařazení nové hry (vysvětlování pravidel).

c. Rozhovor

Při rozhovoru je důležitá oboustranná komunikace, při které hledáme odpovědi na otázky. V MŠ můžeme rozhovor použít při řešení konfliktních situací. Další možností využití je motivační rozhovor, kdy dětem klademe otázky a snažíme se pomocí jejich odpovědí v nich probudit zvědavost.

2. Metody názorně-demonstrační

a. Předvádění a pozorování

Metoda předvádění zprostředkovává prožitky díky smyslovým vjemům, které se stávají stavebním kamenem pro myšlenkové operace, rozvoj fantazie a představ o daném objektu.

S dětmi předškolního věku lze aplikovat pozorování do prostor MŠ i do venkovního prostředí. Ve volné přírodě můžeme pozorovat chování mravenců v okolí mraveniště nebo změny, kterými prochází strom na

školní zahradě v průběhu roku. Ve školní třídě lze předvádět dětem různé pokusy a experimenty, hudebních nástroje aj.

b. Práce s obrazem

Obraz dle Maňáka znázorňuje realitu různými prostředky, tak aby zachoval vjemy a představy o znázorněném jevu.

V mateřské škole se pracuje s obrazovým materiálem často. S dětmi lze skládat obrázky podle časové linie, prohlížet a popisovat didaktické obrazy i ilustrace v encyklopediích apod.

c. Instruktaž

Využívá se především při vytváření pohybových, praktických i sociálních dovedností. Dětem zprostředkovává vizuální, hmatové a audiovizuální podněty k praktické činnosti.

V prostředí MŠ se jedná o činnosti, které nejprve učitelka dětem předvádí např. stříhání nůžkami, správné držení psacího náčiní, skákání po jedné noze, házení míčkem apod.

3. Metody dovednostně-praktické

a. Vytváření dovedností

Jak uvádí Maňák, dovednost je připravenost žáka k činnostem (např. pohybovým, pracovním, zpívání, psaní aj.). Dovednosti se dle něj vytváří cvičením a opakováním, ale také pochopením vycházejícím ze zkušenosti dítěte.

b. Napodobování

Nápodoba je podle Průchy (2003) proces, při kterém zkoušíme opakovat po jiné osobě její chování, řeč, myšlenky nebo postoje. Vzorem dětí v MŠ je ve velkém případě učitelka, proto by se i pedagogický pracovník předškolního zařízení měl chovat tak, jak to vyžaduje po dětech. Pokud děti uvidí paní učitelku sešlapávat prázdnou plastovou lahev a vhodit jí

do žlutého kontejneru, mohou tento způsob chování napodobovat, protože ho považují za správný.

c. Manipulování

Tato metoda pomáhá poznávat prostředí, jeho vybavení a zařízení, v kterém se nachází. Především děti předškolního věku jsou přitahovány vším co se dá přemístit, vyzkoušet, rozebrat a sestavit. Děti mají při pobytu venku možnost především manipulovat s různými materiály. S pískem při stavbě hradu nebo s jinými přírodninami (listy, mechem, šiškami, kameny) např. při stavbě lesních domečků pro skřítky.

d. Experimentování

I pro potřeby předškolního vzdělávání se dají použít jednoduché experimenty např. experimenty s vodou a ledem, barvami aj.

e. Produkční metody

U této metody je kladen důraz na výsledek praktické činnosti. Důležitou roli zde hraje produktivní (fyzická) práce, kterou provádíme pomocí pohybů našeho těla. Řadíme sem všechny činnosti, při kterých vzniká nějaký výtvar či výstup. V mateřských školách se jedná např. o výtvarné činnosti, pracovní činnosti, hudebně-pohybové činnosti nebo činnosti na školní zahradě (vysévání semen, vysazování rostlin, pletí záhonků, hrabání listí, odklizení sněhu apod.).

B. Metody aktivizující

1. Metoda řešení problémů

Představuje učení na základě pokusu a omylu, dítě se při ní učí ze svých chyb, popř. chyb svých kamarádů. Základním kamenem této metody je problém, který má dítě na základě svých vědomostí, dovedností a zkušeností vyřešit. I v prostředí MŠ lze tuto metodu aplikovat, např. při procházce zimní krajinou

můžeme položit dětem otázku: "Proč se sníh na vaší ruce rozpustí a na zemi ne? "

2. Metody inscenační

Děti si mohou díky této metodě vyzkoušet jaké je to ocitnout se v různých situacích, a poté si i vyzkoušet a nacvičit vhodné chování (Zormanová, 2012). V mateřských školách se jedná o tzv. dramatizaci, kdy se děti ujmají různých rolí. Mohou si zahrát na Jeníčka a Mařenku, kteří se ztratili v lese. Jak se asi cítili? Co byste dělali vy, kdybyste se ztratili rodičům? Metodou se podrobněji zabývá např. Svobodová a Švejnová (2011).

3. Didaktické hry

Je činnost, která slouží k aktivizaci dětí a rozvíjí jejich myšlení a poznávání (Zormanová, 2012). Pro předškolní děti můžeme připravit hru "Hmatový chodníček", která rozvíjí hmatové vnímání. Děti chodí po slepu a bosé po přírodninách a snaží se rozpoznat, co mají pod nohama. Další činností může být přiřazování zvířátek do správného domečku (les, statek, ZOO). Děti sbírají po třídě rozmístěná plastová zvířátka (popř. obrázky) a umisťují je dle místa, kde se vyskytují – do lesa, na farmu nebo do zoologické zahrady.

2.3 FORMY VÝUKY

Organizační formy výuky jsou podle Průchy (2003) chápány jako vnější stránka vyučovacích metod.

Organizace vzdělávání v mateřských školách se výrazně odlišuje od ostatních typů škol, jak uvádí ve své knize Svobodová (2010). Nejvýraznější odlišností je nepřítomnost vyučovacích celků (např. vyučovací hodiny). Při pobytu dítěte v MŠ dochází ze strany učitele k cílevědomému působení na jedince ve snaze rozvíjet jeho individuální potřeby po celou dobu pobytu v předškolním zařízení.

Základní organizační formy vyučování jsou podle Skalkové (2007) následující:

- frontální vyučování

- skupinové a kooperativní vyučování
- individualizované vyučování
- projektové vyučování

Svobodová (2010) uvádí, že v podmínkách MŠ lze využít všechny z výše uvedených forem vyučování. Pro děti předškolního věku se jako nejvhodnější jeví činnosti sloučené do projektů a integrovaných celků, ve kterých si najdou své místo všechny výše uvedené.

Formy vzdělávání lze rozdělit podle různých pohledů. Svobodová(2010) uvádí následující dělení:

1. Podle míry řízenosti

- a. řízené formy - v MŠ jsou také používány, ale vždy by se měly co nejvíce přiblížit ke spontánnímu učení, účast na takovéto činnosti je vždy dobrovolná,
- b. otevřené (volné) formy - takové činnosti by měly při práci s dětmi předškolního věku převažovat. Učitelka pouze připraví materiál, prostředí, navodí situaci a více by měla nechat na dětech. Učitelka se stává pozorovatelem a může pedagogicky využívat vzniklých situací k dalšímu výchovnému působení.

2. Podle prostředí

- a. ve třídě
- b. venku
- c. na zahradě
- d. ve speciálních prostorech - tělocvična, keramická dílna, apod.

3. Podle časového hlediska

- a. volná hra
- b. řízená činnost
- c. pobyt venku

- d. stravování
- e. hygiena a odpočinek
- f. nepravidelné činnosti
- g. kroužky

Dělení dle časového hlediska je charakteristické právě pro prostředí MŠ. Organizační formy dne by se měly v MŠ co nejvíce podobat režimu, který zná dítě z rodiny. Umožňujeme tak propojovat rodinné prostředí se školním. Vzdělávání dětí předškolního věku neleží pouze na volné hře a řízených činnostech, ale na všem, co se v mateřské škole během dne děje (Svobodová, 2010).

Jak je patrné z tohoto dělení, nepatří pobyt venku mezi základní organizační formy vzdělávání. Je to forma specifická, především pro oblast předškolního vzdělávání. Na žádných jiných stupních škol netráví žáci tolik času pobytem venku, jako právě děti předškolního věku. Pobyt venku je řazen do režimu dne v každé mateřské škole. Tato povinnost mateřské školy vyplývá z vyhlášky č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých ve znění pozdějších předpisů (viz kapitola 1.1.).

2.4 RVP PV A POBYT VENKU

Při pobytu venku s dětmi předškolního věku může pedagog naplňovat řadu cílů vycházejících z RVP PV. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (Smolíková, 2004) je rozdělen do pěti vzdělávacích oblastí. U každé z nich jsou uvedeny dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy. Pro potřeby této práce se zaměřím na dílčí vzdělávací cíle, to znamená, co učitel u dítěte při pobytu venku podporuje.

1. Dítě a jeho tělo

Pedagog podporuje u dětí zdravý růst a napomáhá k jejich správnému neurosvalovému vývoji. Podporuje fyzickou vyrovnanost, napomáhá zlepšení tělesné zdatnosti a rozvoji motorických i manipulačních dovedností. Zaměřuje se

na sebeobsluhu a vede dítě ke zdravým životním návykům a postojům (Smolíková, 2004). Všechny záměry lze uskutečnit při pobytu venku na čerstvém vzduchu, při překonávání rozmanitých překážek. Děti při pobytu venku vnímají přírodu všemi smysly, jsou nucené se přizpůsobovat nastalým změnám např. počasí nebo terénu. Při volném pohybu se děti naučí vnímat svoje tělo (při běhu se zadýchají a více jim tluče srdce) a znát své hranice (Leblová, 2012).

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování hrubé a jemné motoriky
- rozvoj tělesné a duševní zdatnosti
- rozvoj a využívání všech smyslů
- osvojení si praktických dovedností úměrných věku
- osvojení si znalostí a dovedností potřebných k podpoře vlastního zdraví i zdraví druhých, bezpečnosti a osobní pohody

2. Dítě a jeho psychika

Pedagog v této oblasti podporuje psychickou pohodu, duševní zdatnost a odolnost dítěte, rozvíjí jeho inteligenci, řeč, jazyk, kognitivní procesy a funkce, jeho city, sebepojetí a sebevyjadřování. Napomáhá při osvojování a rozvoji jeho vzdělávacích dovedností a stimuluje dítě v jeho dalším rozvoji, poznávání a učení (Smolíková, 2004). Při pobytu a volné hře venku děti přirozeně komunikují se svými vrstevníky, učí se obhájit si své názory i se přizpůsobit druhým. Přírodniny, se kterými se v hojném počtu setkají, mohou využít při vyjadřování zážitků formou výtvarných, hudebních či pohybových činností. Lze je také velmi dobře využít při hrách posilující paměť a pozornost (Leblová, 2012).

- rozvoj řeči a jazykových dovedností - vnímání, naslouchání, porozumění, vytváření pojmů, vyjadřování
- rozvoj komunikace (verbální i neverbální komunikační dovednosti)
- rozvoj pozornosti, paměti, představivosti, fantazii, přechod od názorného myšlení k myšlení pojmovému
- rozvoj tvořivého myšlení a řešení problémů

- posilování zvědavosti, zájmu a radosti z objevování
- poznávání sebe sama
- rozvoj sebeovládání
- získání schopnosti ovlivňovat danou situaci a řídit vlastní chování

3. Dítě a ten druhý

Úkolem učitelky v mateřské škole je pomáhat dětem utvářet si vztahy k jiným dětem nebo dospělým, upevňovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zabezpečovat pohodu těchto vztahů (Smolíková, 2004). Při pobytu v přírodě, ale i na procházce po obci mají děti mnoho příležitostí k rozvoji pozitivních vztahů k druhým. Například přizpůsobit chůzi pomalejším, pomoci kamarádovi zavázat tkaničku nebo pozdravit paní na procházce se psem. Při hrách volných i řízených se naučí respektovat pomalejší a méně obratné kamarády, při hrách s přírodninami (např. klacky a kameny) se naučí dodržovat domluvená pravidla (Leblová, 2012).

- rozvoj spolupráce
- osvojení si dovedností a schopností důležitých pro navazování vztahu dítěte k ostatním lidem
- rozvoj verbálních i neverbálních komunikativních dovedností
- rozvoj respektu, přizpůsobování, sociální citlivosti
- seznámení se zásadami chování ve vztahu k druhým

4. Dítě a společnost

Pedagog seznamuje dítě se společností ostatních lidí a se základními pravidly vzájemného soužití. Uvádí děti do světa kultury, umění a napomáhá dítěti s osvojením potřebných dovedností, postojů a návyků, pomůže mu při spoluutváření společenské pohody ve svém okolí (Smolíková, 2004). Děti se při pobytu venku mohou setkat s pracovníky různých odvětví na jejich pracovišti např. myslivec, hasič aj. Při procházce obcí mohou děti vidět místa, která se jim líbí a která se jim naopak nelíbí. Pro podporu aktivního postoje ke světu můžeme

s dětmi řešit danou situaci, necháme na dětech, aby navrhly řešení. Toto místo se mi nelíbí, co mohu udělat proto, abych to změnil? Seznámit děti se světem kultury a umění můžeme v muzeích či galeriích (Leblová, 2012).

- osvojení si základních vědomostí o prostředí, ve kterém dítě žije
- seznámení se s kulturou a uměním
- rozvoj schopnosti žít ve společnosti jiných lidí, vnímat a akceptovat primární hodnoty touto společností uznávané
- poznávání základních pravidel sociálního soužití a jejich spoluvytváření
- vytvoření základů aktivních vztahů k životu a ke světu

5. Dítě a svět

Záměrem pedagogického pracovníka mateřské školy v environmentální oblasti je podporovat u dětí znalosti o okolním světě a jeho dění, o pozitivním i negativním vlivu člověka na životní prostředí ve svém okolí a vybudovat u dítěte základy pro odpovědnost k životnímu prostředí (Smolíková, 2004). Tato oblast se nejvíce přibližuje životnímu prostředí a ekologické výchově. V dětech postupně probouzíme kladný vztah k okolí mateřské školy a míst kam si chodí hrát. Děti pak mohou řešit problémy typu, proč nám tu někdo v lese vyhazuje odpadky. Děti si uvědomí na svých oblíbených místech, že se příroda mění v závislosti na ročním období, a že se tyto změny neustále opakují. Během pozorování přírody se setkají s velkým množstvím živočichů i rostlin, které budou se zájmem sledovat, ale nebudou je zbytečně ničit (Leblová, 2012).

- seznámení s prostředím a místem, kde dítě žije a vytvářet si a podporovat k němu kladný vztah
- pochopení, že změny způsobené člověkem mohou prostředí chránit, ale také poškozovat
- vytváření základních znalostí o rozmanitostech přírodního, kulturního a technického prostředí a jejich vývoji

- osvojení si základních dovedností a vědomostí nezbytných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolní prostředí, společné vytváření bezpečného prostředí
- rozvoj respektu k životu ve všech jeho podobách

PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V praktické části se zaměřím na metodologii a analýzu výzkumného šetření, které proběhlo v mateřských školách okresu Plzeň-jih.

3.1 CÍLE

Cílem této práce bylo:

- zmapovat v mateřských školách okresu Plzeň-jih dobu, kterou tráví děti pobytem venku a místo, kde v tuto dobu pobývají
- zjistit důvody, které vedou předškolní pedagogy vybraného okresu ke zkracování popřípadě k úplnému zrušení pobytu venku v dopoledních hodinách a k zařazení pobytu mimo školní třídu v hodinách odpoledních
- zhodnotit četnost vybraných činností, které pedagogičtí pracovníci předškolních zařízení v okrese Plzeň-jih dětem při pobytu v přírodě nabízí

3.2 METODY

Pro realizaci výzkumného šetření jsem si vybrala jednu z kvantitativních metod - dotazník.

Ve vstupní části dotazníku jsem uvedla stručné informace o mé osobě a popis důvodů výzkumného šetření. Následovaly identifikační otázky, kterými jsem zjišťovala údaje o respondentech a mateřské škole, ve které šetření probíhalo. Zaměřila jsem se na počet tříd v daném předškolním zařízení, počet a věk dětí ve třídě, délku praxe respondenta a jeho kolegy nebo kolegyně (viz příloha č.1).

Při koncipování dotazníku jsem zvolila otázky uzavřené, polouzavřené i otevřené. Jak uvádí Skutil (2011), je vhodné tyto otázky střídat, abychom udrželi respondenta stále aktivního. Uzavřené otázky nabízí respondentovi odpovědi a jeho úkolem je označit dle vlastního mínění vhodnou odpověď (Gavora, 2000). V dotazníku použitým v tomto šetření se jedná o otázky číslo 4, 5, 6 a 10. Identifikační otázky číslo 4 a 5 zjišťují délku praxe dotazovaného a jeho kolegy (kolegyně). Otázka číslo 6 zjišťuje délku pobytu. Otázka číslo

10 pak období, které je dle učitelek vhodné k zařazení pobytu venku i v odpoledních hodinách. V tomto případě měli respondenti možnosti vybrat více odpovědí.

Otevřenou otázku jsem použila u identifikačních otázek číslo 1, 2, a 3. Taktéž v otázce číslo 11, při zjišťování motivace pedagogů jít s dětmi ven i v odpoledních hodinách. Zvolila jsem ji i přes nevýhody, mezi kterými Skutil (2011) uvádí obtížnější způsob zpracování. Chtěla jsem využít výhodu neomezování respondenta nabízenými volbami.

Polouzavřené otázky nejdříve nabízejí alternativy odpovědí, jako u otázek uzavřených. Poté se po respondentech požaduje vysvětlení nebo doplnění možností dle vlastní volby (Skutil, 2011). Ve zmiňovaném dotazníku se jedná o otázky číslo 7 a 8, které zjišťují důvody omezování, respektive úplného zrušení dopoledního pobytu venku. Rovněž i otázka číslo 9 je polouzavřená a týká se místa, kde pedagogové nejčastěji tráví s dětmi čas určený pro pobyt venku.

Pro zjišťování četnosti zařazení vybraných činností jsem použila otázky škálované, protože Gavora (2000) doporučuje využít posuzovací škály tam, kde zjišťujeme intenzitu daného jevu. Pro potřeby mého výzkumného šetření jsem použila škálu intervalovou s pěti stupni (každý den, několikrát za týden, několikrát za měsíc, méně často, vůbec). Činnosti, které jsem v šetření uvedla, jsem zvolila s ohledem na zkušenosti získané při své pedagogické praxi během studia. Zároveň jsem ponechala respondentům možnost doplnit činnost, která dle jejich mínění v otázce chybí.

Základní jednotkou mého šetření je předškolní třída. Vzhledem k povinnostem vyplývajícím z RVP PV si každá mateřská škola zpracovává svůj školní vzdělávací program, který je podkladem pro zpracovávání třídních vzdělávacích plánů jednotlivých tříd. Na jejich základě jsou vybírány i činnosti pro pobyt mimo mateřskou školu. Je tedy pravděpodobné, že se způsob trávení času určeného pro pobyt venku bude v jednotlivých třídách odlišovat.

Při administraci dotazníků do jednotlivých předškolních zařízení jsem použila dva způsoby: osobní jednání a doručení poštou. Většinu školek jsem osobně navštívila, jak při předkládání dotazníků, tak i při jejich vyzvednutí. Výhodou osobního jednání byla kromě osobní komunikace i možnost prohlédnout (popř. vyfotografovat) si prostory školních zahrad (viz příloha č. 2). Při tomto způsobu administrace byla její časová i finanční

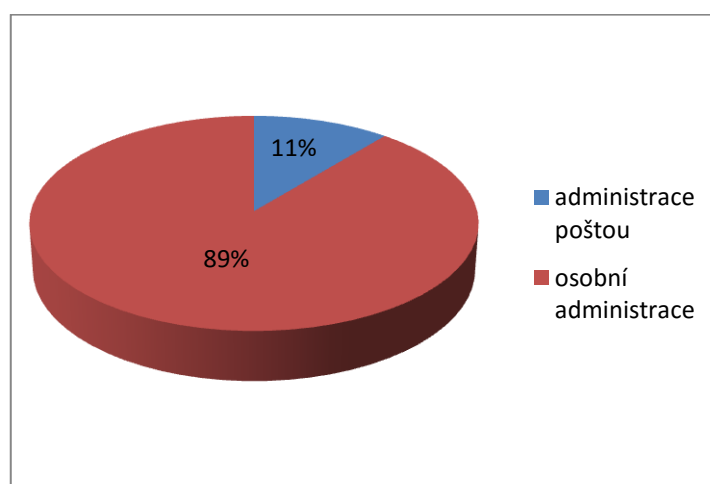

náročnost zúročena 94% návratností dotazníků. Gavora (2000) definuje návratnost jako poměr množství dotazníků odeslaných k počtu vyplněných a vrácených. Během tohoto šetření byly odeslány dotazníky do 85 předškolních tříd, 66 tříd vrátilo dotazníky vyplněné.

Do devíti MŠ jsem dotazníky zaslala běžnou poštou s přiloženým průvodním dopisem. Tento způsob jsem zvolila především z časových důvodů a vzhledem ke geografické poloze některých mateřských škol. A to i přesto, že Skutil (2011) uvádí průměrnou návratnost nejčastěji kolem 10 – 15 %. V případě tohoto šetření byla návratnost vyšší a to 32 %. Na celkové návratnosti se podílí dotazníky zasláné poštou pouze 11 % na rozdíl od 89% návratnosti dotazníků získaných formou osobního jednání (viz graf. č. 1).

Celková návratnost dotazníků při tomto šetření byla 78 %.

Graf 1: Podíl jednotlivých způsobů administrace dotazníků na celkové návratnosti

Zdroj: vlastní

3.3 ÚČASTNÍCI

Dotazníkové šetření proběhlo v mateřských školách okresu Plzeň-jih. Seznam předškolních zařízení v okrese jsem získala z Rejstříku škol a školských zařízení. Seznam zúčastněných předškolních zařízení včetně počtu tříd je uveden v tabulce číslo 1. Počet tříd byl zjišťován v průběhu šetření.

Tabulka 1: Seznam mateřských škol včetně počtu tříd v okrese Plzeň-jih

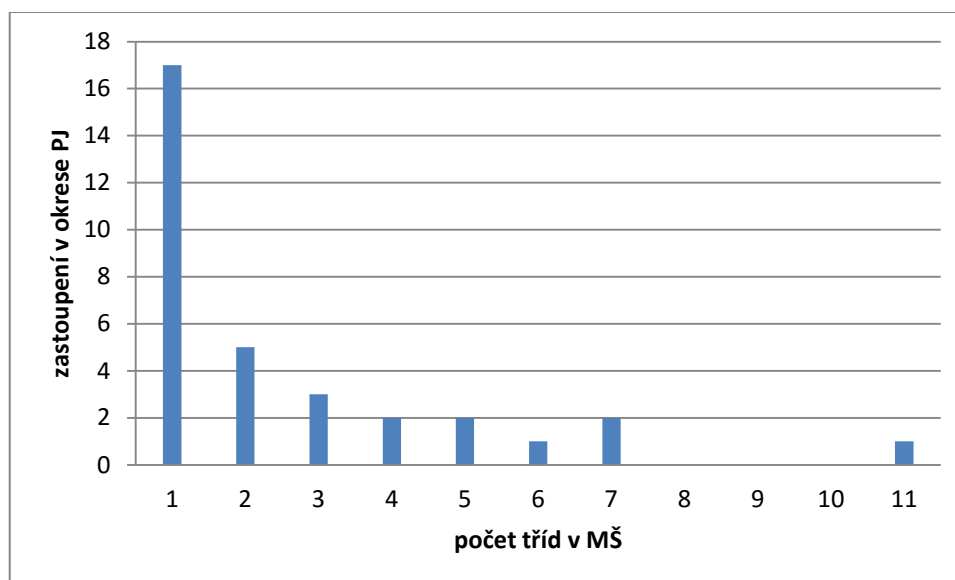
č.	mateřská škola	počet tříd	č.	mateřská škola	počet tříd
1.	MŠ Borovy	1	18.	MŠ Štěnovice	5
2.	MŠ Blovice	5	19.	MŠ Chlum	2
3.	MŠ Seč	1	20.	MŠ Starý Smolivec	1
4.	MŠ Zdemyslice	1	21.	MŠ Vrčeň	2
5.	MŠ Chotěšov	4	22.	MŠ Chlumčany	3
6.	MŠ Čížkov	1	23.	ZŠ a MŠ Hradec	1
7.	MŠ Dnešice	1	24.	ZŠ a MŠ Řenče	1
8.	MŠ Oplot	1	25.	ZŠ a MŠ Stod	7
9.	MŠ Dobřany	11	26.	ZŠ a MŠ Skočice	1
10.	MŠ Kasejovice	2	27.	ZŠ a MŠ Chocenice	1
11.	MŠ Merklín	4	28.	ZŠ a MŠ Spálené Poříčí	3
12.	MŠ Nekvasovy	1	29.	ZŠ a MŠ Letiny	2
13.	MŠ Nepomuk	6	30.	ZŠ a MŠ Žinkovy	1
14.	MŠ Neurazy	1	31.	ZŠ a MŠ Dolní Lukavice	2
15.	MŠ Přeštice Gagarinova ul.	3	32.	ZŠ a MŠ Horšice	1
16.	MŠ Přeštice Dukelská ul.	7	33.	ZŠ a MŠ Lužany	1
17.	MŠ Příchovice	1			

Zdroj: Rejstřík škol, vlastní

Dotazníkového šetření se zúčastnilo všech 85 tříd z celkem 33 mateřských škol v okrese Plzeň-jih. Jak ukazuje graf 2, pro okres Plzeň-jih je charakteristické velké množství jednotřídních mateřských škol v celkovém počtu 17. Spolu s dvoutřídními školami tvoří více jak polovinu všech předškolních zařízení nacházejících se v daném okrese. Z výše

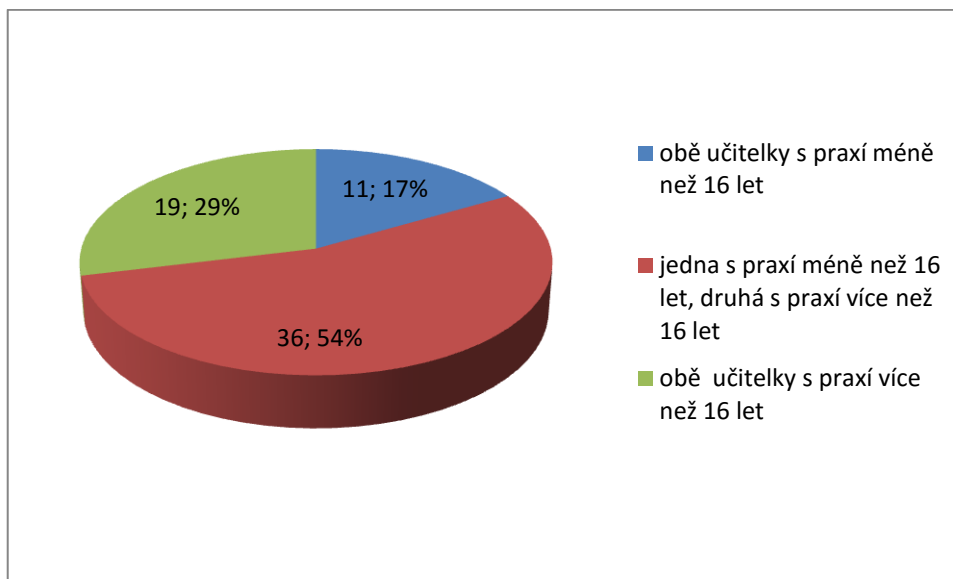
uvedeného vyplývá, že se většina MŠ nachází v malých obcích, což se potvrdilo i při osobní administraci.

Graf 2: Přehled počtu tříd v jednotlivých MŠ okresu Plzeň-jih

Zdroj: vlastní

Jednou z identifikačních otázek v dotazníku byl i dotaz na délku praxe respondenta a jeho kolegy (kolegyně), který působí s dotazovaným ve třídě. Respondenti měli možnost si vybrat z 5 možností, kdy pro snadnější interpretaci výsledků byla zvolena rozhodující délka praxe 16 let. Učitelky byly následně rozděleny do 3 skupin, dle délky praxe obou pedagogických pracovníků ve třídě (viz. graf č. 3).

Graf 3: Délka praxe pedagogických pracovníků v okrese Plzeň-jih

Zdroj: vlastní

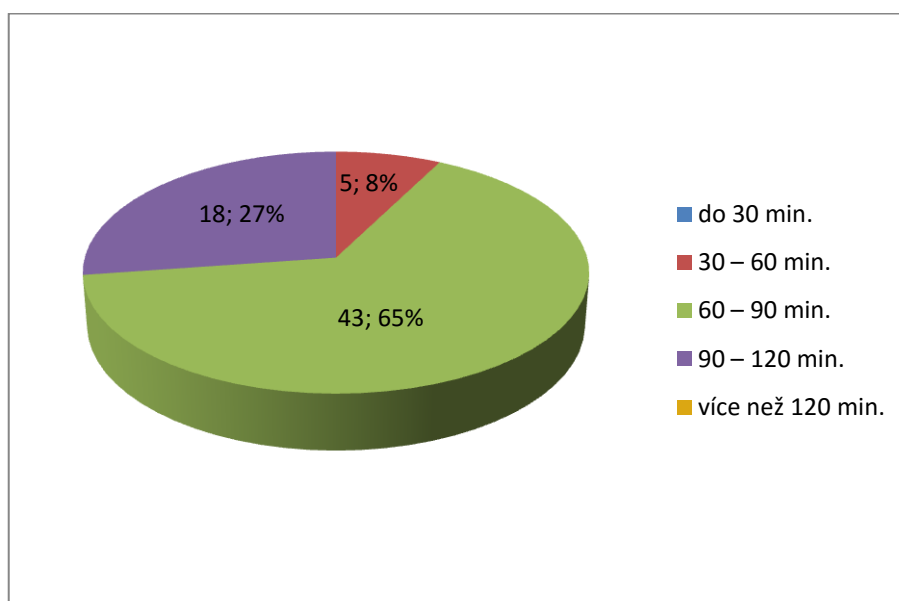
4 ANALÝZA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

4.1 DÉLKA POBYTU DĚTÍ VENKU

V otázce číslo 6 jsem zjišťovala délku dopoledního pobytu předškolních dětí venku. V nabídce měli respondenti 5 možností: do 30 min., 30 – 60 min., 60 – 90 min., 90 – 120 min., a více než 120 min. Obě krajní možnosti nevolil žádný respondent, pět účastníků šetření vybralo možnost 30 – 60 min. Tato odpověď je velmi překvapující, neboť je v rozporu s nařízením vyhlášky č. 410/2005 Sb., která uvádí délku pobytu venku s dětmi předškolního věku zpravidla 2 hodiny. Stejně tak jako další možnost, kterou vybralo 43 respondentů, což je 65 % všech dotazujících. Osmnáct dotazujících zvolilo možnost 90 – 120 min. Grafický přehled zastoupení odpovědí otázky číslo 6 je znázorněn v grafu č. 4.

Jak už bylo uvedeno výše, 5 respondentů uvedlo jako obvyklou dobu, kterou s dětmi tráví venku 30 – 60 minut. Proto jsem se zaměřila na podrobnější šetření těchto dotazníků. Zjistila jsem, že ve 4 případech se takto krátký pobyt venku děje ve školkách s větším počtem tříd (5, 6, 7 tříd). Dále vyšlo najevo, že 4 z 10 dotazovaných pedagogů mají praxi v předškolním zařízení delší než 26 let. Z takovýchto zjištění nelze vyvodit důvod, proč v těchto případech k tak razantnímu omezování pobytu venku dochází.

Graf 4: Délka pobytu v MŠ okresu Plzeň-jih

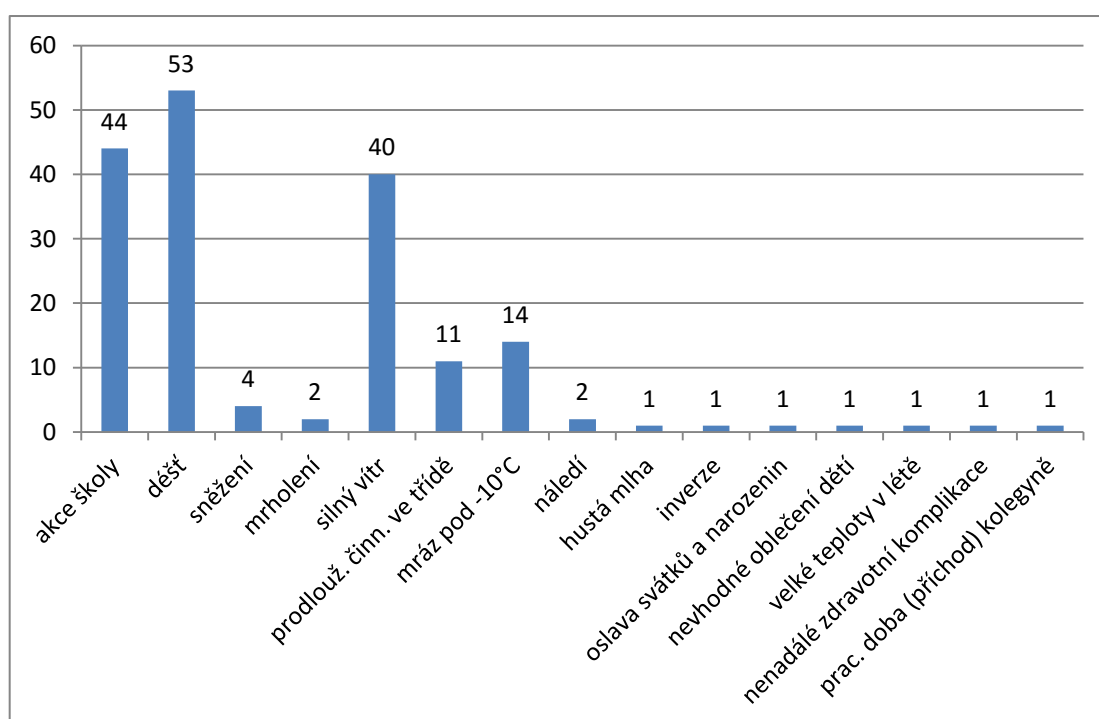

Zdroj: vlastní

4.2 DŮVODY OMEZOVÁNÍ POBYTU VENKU

V otázce číslo 7 jsem se zaměřila na důvody omezování dopoledního pobytu dětí venku. Respondenti měly možnost pomocí polouzavřené otázky vybrat více možností, popř. dopsat jiný důvod, díky kterému zkracují dětem pobyt venku.

Graf 5: Důvody omezování dopoledního pobytu dětí venku

Zdroj: vlastní

Jak je vidět na grafu 5, nejčastěji byl důvodem omezení pobytu venku uváděn déšť. Tuto alternativu zvolilo 66 % (53) respondentů, 10 z nich upřesnilo, že se jedná o déšť silný. Z toho vyplývá, že 13 dotazovaných (20 %), nepovažuje za nutné pobyt venku při deštivém počasí omezovat. Sedm z nich (tzn. 54 %) tvoří učitelky, které působí ve třídě v kombinaci: jedna s délkou praxí méně než 16 let, druhá s praxí více než 16 let. Překvapivé je ale zjištění, že ve 4 třídách (31 %), pro které není déšť důvodem k omezení pobytu venku, působí obě učitelky s praxí delší než 26 let.

Mezi velmi časté důvody patří také, ve 44 (66 %) případech uvedený, argument akce školy (např. focení, divadélka apod.) a silný vítr uvedený 40 (61 %) respondenty. Čtrnáctkrát (v 21 %) bylo argumentováno silným mrazem pod -10°C, v 11 případech (v

17 %) pak silným větrem. Ostatní důvody byly uvedeny v minimální míře. V jednom případě byla důvodem omezování pobytu venku pracovní doba (příchod) kolegyně, což je přinejmenším zarážející. Důvod - oslava svátků a narozenin, není dle mého názoru argumentem pro zkracování pobytu venku. Tato činnost by měla být zakotvena ve ŠVP každé mateřské školy a při plánování třídního vzdělávacího programu by s ním měla učitelka počítat v rámci aktivit v prostorách třídy. Další důvody jsou patrné z grafu 5.

4.3 DŮVODY K ÚPLNÉMU ZRUŠENÍ POBYTU VENKU

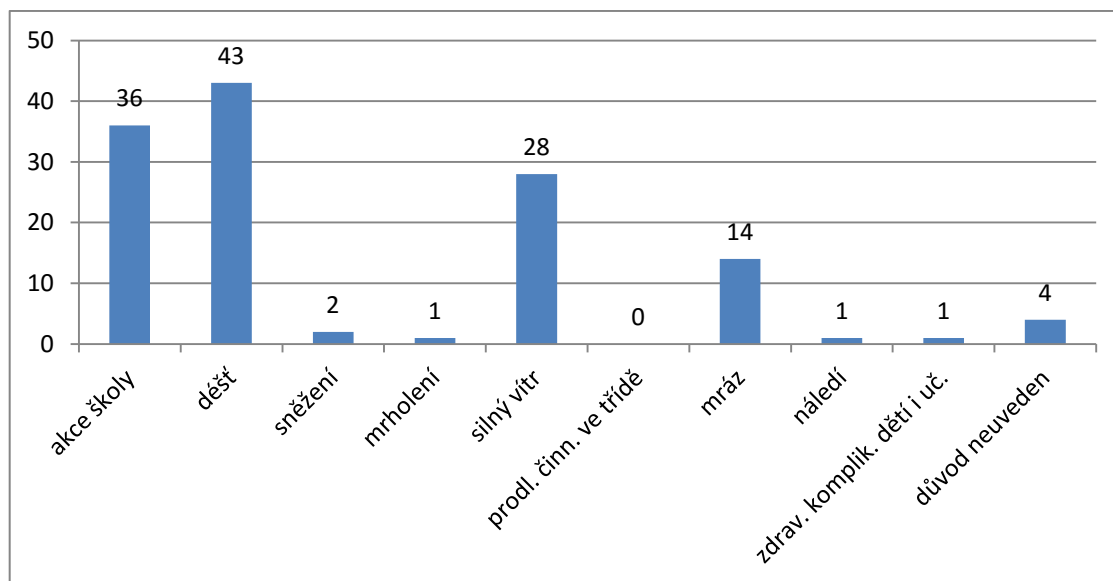
V otázce číslo 8, která řešila problém úplného zrušení pobytu venku, jsem použila stejné alternativy odpovědí jako v otázce předcházející. Zůstala zde i možnost výběru více alternativ. Nejčastějším důvodem ke zrušení pobytu venku je dle učitelek pracujících v mateřských školách okresu Plzeň-jih déšť. Uvedlo ho celkem 65 % (43) respondentů, z toho 10 z nich upřesnilo, že se jedná o déšť silný, popřípadě doprovázený bouřkou. Z analýzy výsledků tedy vyplývá, že 23 pedagogů (což představuje 35 %) nepovažuje déšť jako důvod k úplnému zrušení pobytu venku. Šest z nich tráví s dětmi venku obvykle 90 – 120 minut. Jak je vidět z výsledků výzkumného šetření, jen málo dětí má možnost se během pobytu venku setkat s deštěm. Na základě zkušeností získaných při pedagogické praxi mohou říci, že se částečně na této skutečnosti mohou podílet i sami rodiče, kteří mají strach z nachlazení svého dítěte.

Jen o něco méně respondentů (36, tzn. 55 %) uvedlo jako důvod akce školy. Tento argument je velmi zarážející. Dle mého názoru není potřeba dětem pobyt venku na základě školní akce (divadélka, focení apod.) zrušit úplně. Lze ho omezit, eventuálně zařadit do jiných hodin než je obvyklé. Třetím nejčastějším důvodem je dle šetření silný vítr, který uvedlo 42 % dotazovaných. Čtrnáct dotázaných (21 %) uvedlo jako překážku silný mráz.

Ve 4 případech (tj. 6 %) nezaškrtnuli respondenti žádnou z nabízených alternativ, ani žádnou odpověď nedopsali. Lze se domnívat, že tito respondenti přeskočili danou otázku. Mohlo to být z důvodu nevhodně zvolených alternativ, kde chyběla možnost nikdy pobyt venku neomezujeme.

Porovnání jednotlivých důvodů, které vedou pedagogy v okrese Plzeň-jih k úplnému zrušení pobytu venku je možné v grafu č. 6. Pokud porovnáme graf č. 5, který ukazuje důvody omezení pobytu venku s grafem č. 6, dojdeme k závěru, že hlavní důvody omezení a úplného zrušení pobytu jsou totožné (déšť, akce školy a silný vítr).

Graf 6: Důvody k úplnému zrušení pobytu venku

Zdroj: vlastní

4.4 KDE TRÁVÍ DĚTI ČAS URČENÝ PRO POBYT VENKU

Také v položce číslo 9 jsem použila polouzavřenou otázku. V tomto případě pravděpodobně došlo z mé strany ke špatné formulaci otázky. Přesné znění otázky bylo: "Kam chodíte s dětmi ven nejčastěji?" Nabídka odpovědí byla: na školní zahradu, do lesa, na procházku po okolí, jinak (uveďte kam) a nebyla uvedena možnost vybrat více možností. I přesto více jak ¾ respondentů zvolilo více než jednu alternativu. Výsledky jsou uvedené v grafu č. 7.

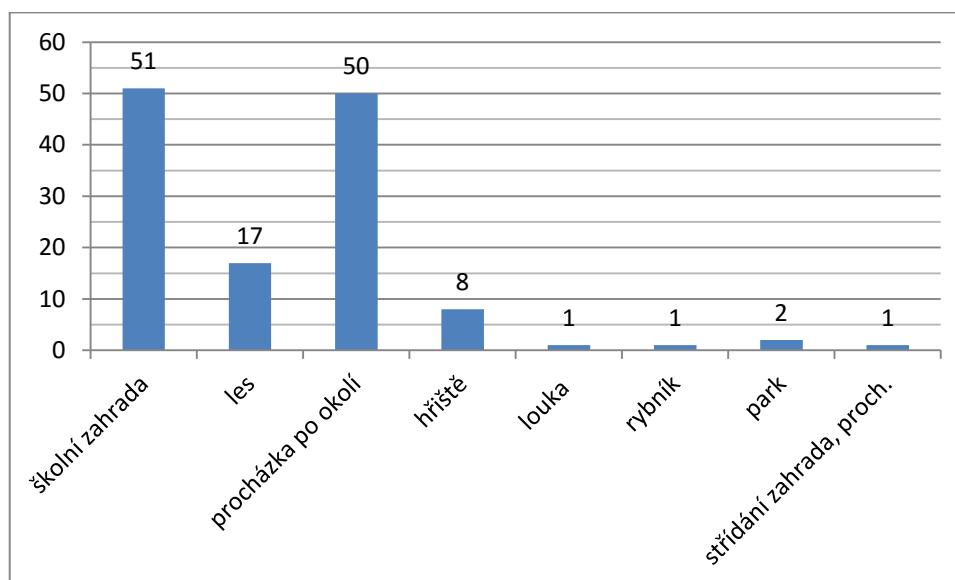
Nejčastěji tráví děti čas určený pro pobyt venku na školní zahradě a procházkami po okolí. První uvedenou alternativu zvolilo 77 % ze všech respondentů, což je dle mého názoru zcela logický argument. Zahrada je nedílnou součástí každé mateřské školy a děti zde mají velké množství příležitostí ke svému rozvoji. Mají k dispozici zázemí v podobě sociálního

zařízení a v letních měsících i nezbytně nutný přístup k tekutinám. Jakým způsobem může být uspořádaná zahrada MŠ je k vidění na fotografiích v příloze č. 2.

Variantu procházky po okolí pak zvolilo o jednoho dotazovaného méně tzn. 50 (76 %). Možnost do lesa byla zvolena 26 % respondentů, 8 učitelek (12 %) připsalo možnost na hřiště, ať už se jednalo o hřiště sportovní nebo městská. Mezi alternativami, které pedagogové v polouzavřené otázce připsali se objevily louka (1krát), k rybníku (1krát), do parku (2krát). Jedna z dotazovaných učitelek uvedla, že pravidelně střídají pobyt na školní zahradě s procházkami po okolí.

Graf 7: Místa, kde tráví děti čas určený pro pobyt venku

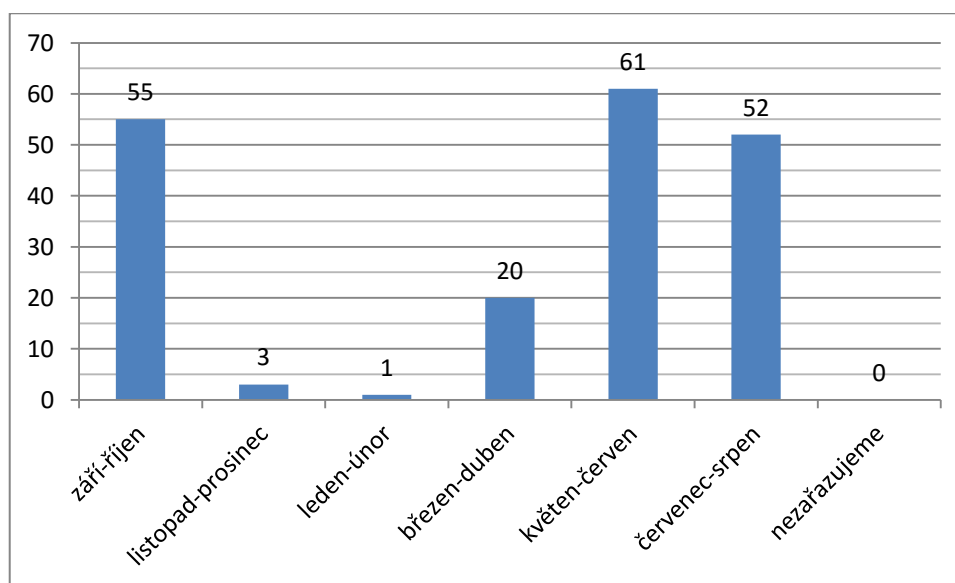
Zdroj: vlastní

4.5 ODPOLEDNÍ POBYT VENKU

Odpoledním pobytem venku jsem se zabývala v otázce číslo 10. Respondenti mohli vybírat z nabídnutých období a měli možnost vybrat více alternativ. Z šetření vyplynula velmi pozitivní skutečnost. Žádný z respondentů nezaškrtnl možnost nezařazujeme, z čehož můžeme usoudit, že všechny děti z okresu Plzeň-jih mají možnost v určitých měsících využít volného pohybu i v odpoledních hodinách. Zde je tento čas strávený venku samozřejmě ovlivněn odchodem dítěte z předškolního zařízení domů. Tím je také

omezená možnost místa, kde tento čas děti tráví, na nejbližší okolí MŠ. Ve většině případů se pravděpodobně jedná o školní zahradu. Z výsledku šetření dále vyplývá, že nejčastěji chodí učitelky s dětmi odpoledne ven v měsících září-říjen, květen-červen a červenec-srpen. Letní měsíce červenec-srpen uvedlo o 9 respondentů méně. Tento fakt může být způsoben omezováním provozu předškolních zařízení během hlavních prázdnin, kdy některé školky (především na malých obcích) mohou být uzavřené téměř celé dva měsíce. Dalším obdobím, které je dle pedagogů vhodné k zařazení odpoledního pobytu venku jsou podzimní měsíce září-říjen, možnost uvedlo 83 % (55) dotazovaných. Dvacet respondentů (30 %) zařazuje tento druh pobytu venku i do jarních měsíců března a dubna. Pouze 4 účastníci šetření (6 %) uvedly, že chodí s dětmi odpoledne ven v zimních měsících. Porovnání výsledků je možné v grafu č. 8.

Graf 8: Zařazení pobytu venku v jednotlivých obdobích roku

Zdroj: vlastní

4.6 CO VEDE PŘEDŠKOLNÍ PEDAGOGY K ODPOLEDNÍMU POBYTU VENKU

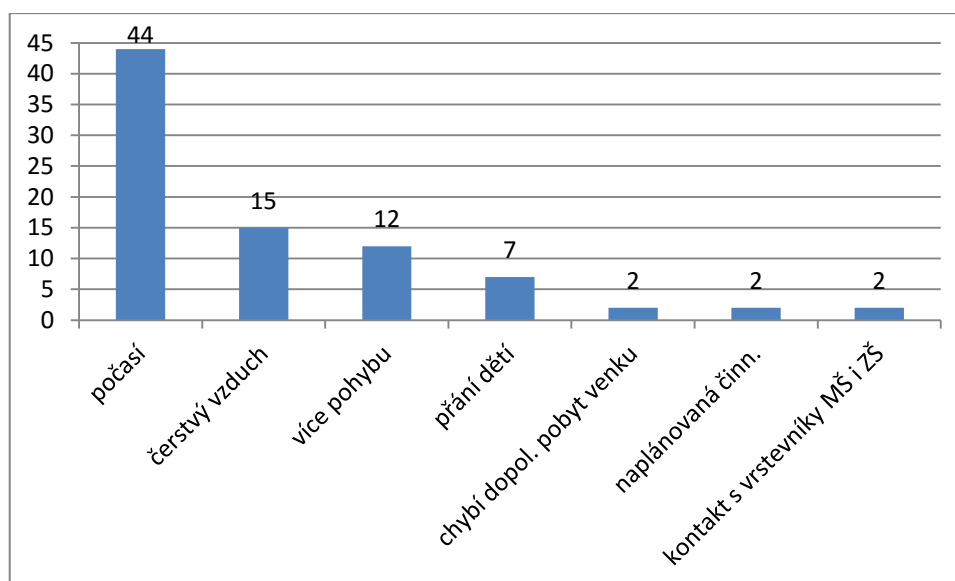
I přes nevýhody obtížnějšího zpracování otevřených otázek, jak uvádí Skutil (2011), jsem ji v tomto případě použila. Nechtěla jsem respondenty nijak ovlivňovat, proto jsem využila možnosti tohoto typu otázky. Pro snadnější vyhodnocení jsem si vytvořila několik

kategorií, do kterých jsem volně odpovědi zařazovala, jak doporučuje Gavora (2000). Po zvážení všech uvedených možností jsem nakonec vytvořila 7 kategorií důvodů:

- hezké počasí,
- pobyt na čerstvém vzduchu,
- více pohybu,
- přání dětí,
- kontakt s vrstevníky (MŠ i ZŠ),
- naplánovaná činnost,
- chybí dopolední pobyt venku.

Čtyřicet čtyři (tj. 67 %) respondentů uvedlo jako důvod pro odpolední pobyt dětí venku hezké počasí. Dalšími argumenty byly pobyt na čerstvém vzduchu a umožnit dětem více pohybu, uvedeny v 23 % respektive 18 % dotazníků. Porovnání jednotlivých důvodů je patrné na grafu č. 9. Ostatní důvody (přání dětí, kontakt s vrstevníky z MŠ i ZŠ, naplánovaná činnost a chybějící pobyt venku v dopoledních hodinách) byly zmíněny pouze několika málo respondenty. Jako velmi pozitivní vnímám fakt, že si paní učitelky mateřských škol uvědomují důležitost volného pohybu dětí na čerstvém vzduchu. Snaží se jejich potřebám vycházet vstříc, právě díky zařazování odpoledního pobytu venku.

Graf 9: Důvody k zařazení odpoledního pobytu dětí venku

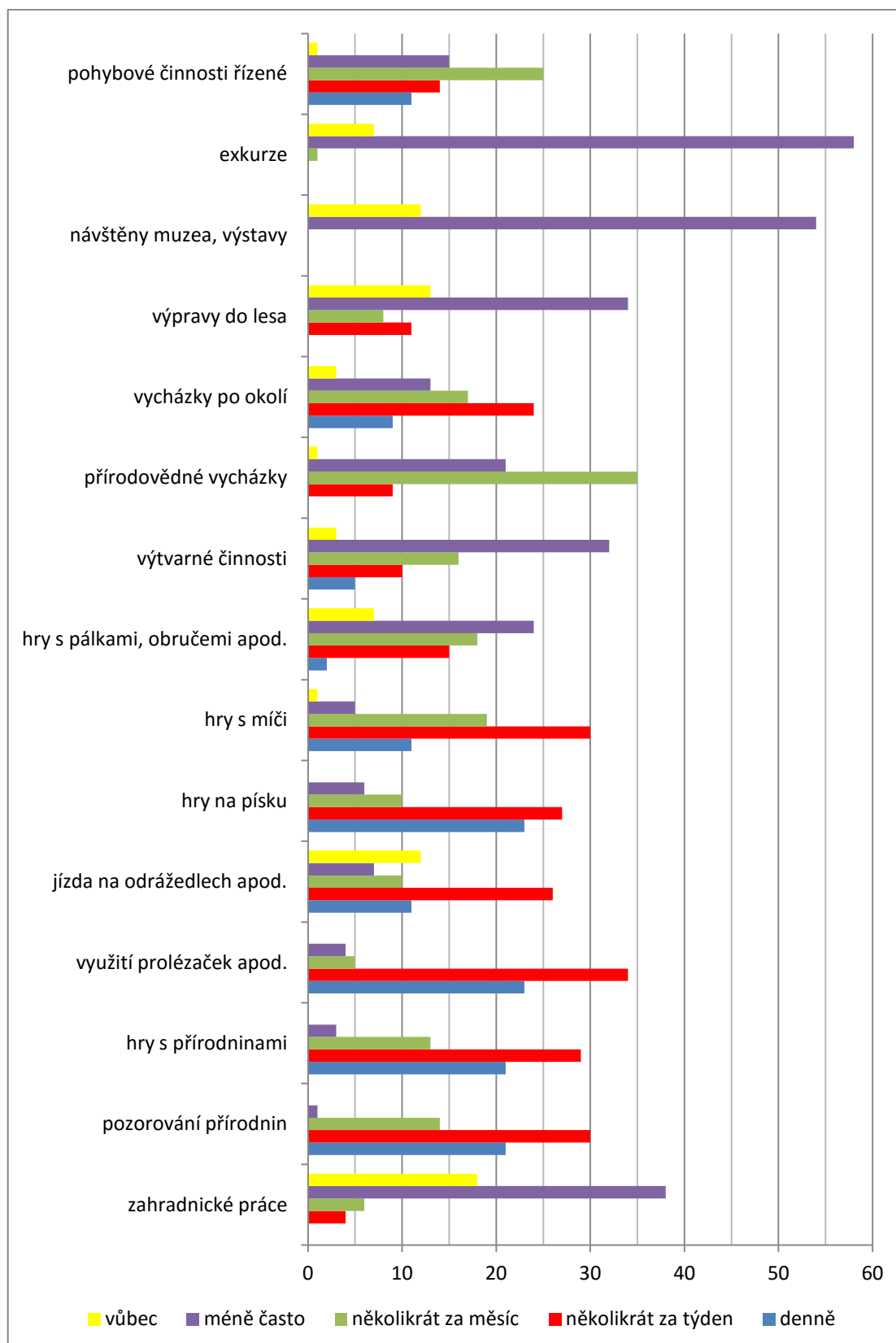

Zdroj: vlastní

4.7 ČINNOSTI PŘI POBYTU VENKU A ČETNOST JEJICH ZAŘAZENÍ

Při zadávání otázky číslo 12 jsem použila škálované otázky, jak je nazývá Gavora (2000). Skutil (2011) pro stejný typ otázek používá název škálovací popř. škálové. Použila jsem intervalovou škálu s 5 stupni: denně, několikrát za týden, několikrát za měsíc, méně často a vůbec. Respondenti dále měli možnost doplnit činnosti, které při pobytu dětí venku zařazují, avšak v tabulce nejsou uvedeny. Této možnosti využilo pouze minimum dotazovaných. Činnosti, které jsem do dotazníku vybrala, jsem koncipovala na základě svých zkušeností, získaných při pedagogické praxi během studia. Zvolila jsem 15 činností: zahradnické práce (pletí, sázení, hrabání listí, apod.), pozorování přírodnin, hry s přírodninami, využití herních prvků jako prolézačky, houpačky, skluzavky apod., jízda na odrážedlech, tříkolkách a koloběžkách, hry na písku, míčové hry a hry s míči, hry s pálkami, obručemi, skákací gumou a jinými podobnými pomůckami, výtvarné činnosti, přírodovědné vycházky (vycházka s konkrétním cílem), vycházky po okolí (bez konkrétního cíle), výpravy do lesa, návštěvy muzea či výstavy, exkurze a řízené pohybové hry. Vyhodnocení otázky je zpracováno v grafu číslo 10.

Graf 10: Činnosti a jejich četnost zařazování do vzdělávací nabídky

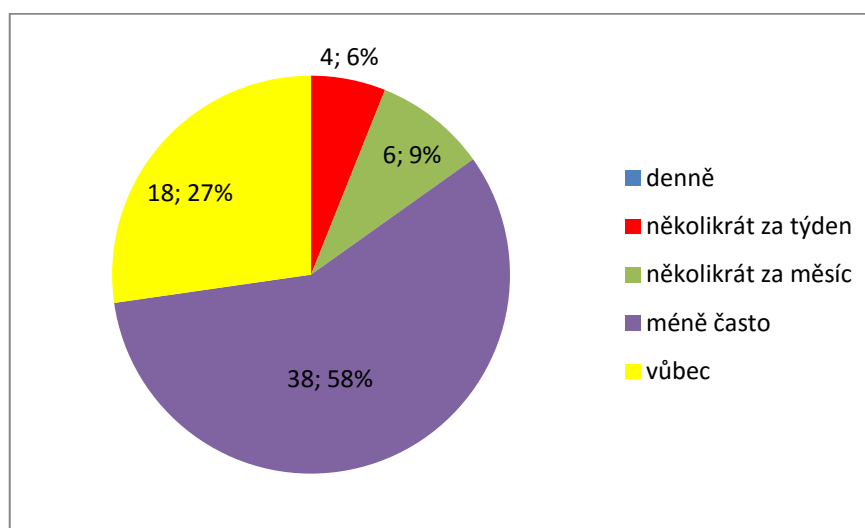

Zdroj: vlastní

Z grafu číslo 10 je patrné, že denně využívají děti při pobytu venku nejčastěji prolézačky, skluzavky, houpačky a pod., hrají si na písku, pozorují přírodniny a hrají si s nimi. Tato skutečnost koresponduje s výsledky hodnocení otázky číslo 9 (graf č. 7) . Podle zjištění děti nejčastěji tráví čas na školní zahradě, kde mají výše uvedené herní prvky a pískoviště k dispozici. Pozorování přírodnin a hry s nimi mohou být dětem nabízeny jak na školní zahradě, tak i během procházek po okolí. Procházky po okolí byly druhou nejčastěji volenou variantou místa, kde děti tráví čas určený pro pobyt venku.

Mezi nejčastěji uváděnou činností, která naopak není zařazována vůbec, patří zahradnické činnosti (pletí, sázení, hrabání listí apod.). Z grafu č. 11 je patrné, že tuto činnost do vzdělávací nabídky vůbec nezařadí 27 % respondentů. Tato skutečnost je velmi překvapující, neboť je v rozporu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. V oblasti Dítě a svět je uvedeno, že učitel dítěti nabízí činnosti zaměřené na péči o školní zahradu a blízké okolí (Smolíková, 2004). Na téměř každé školní zahradě se vyskytují stromy či keře, které na podzim opadávají, tudíž příležitost k hrabání listí by mohly mít bezmála všechny děti navštěvující mateřské školy daného okresu.

Graf 11: Zahradnické práce ve vzdělávací nabídce MŠ okresu Plzeň-jih

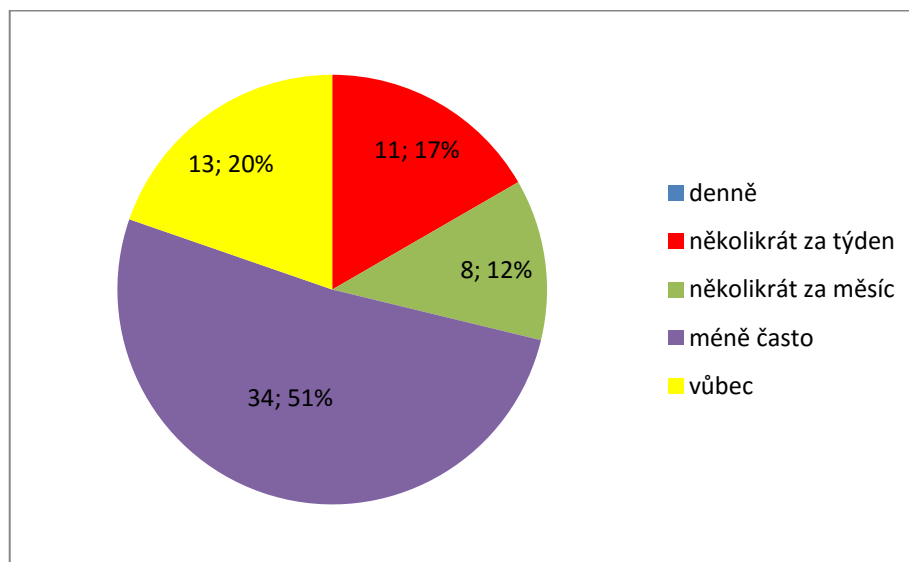

Zdroj: vlastní

K dalším činnostem, které nejsou často zařazovány vůbec, patří návštěva muzea a výpravy do lesa. Dvanáct (18 %), respektive 13 (20 %) respondentů uvedlo, že tuto činnost do vzdělávací nabídky vůbec nezařazují. U obou variant se dá částečně tato skutečnost vysvětlit geografickou polohou daných MŠ. Do galerií nechodí v 8 případech z 12 (tj. 67 %) jednotřídní nebo dvoutřídní MŠ. Tyto školky se nachází v malých obcích, kde galerie ani muzea nenajdeme a doprava do nejbližší kulturní instituce by byla finančně i časově náročná. Naopak do lesa nechodí v 9 případech z 13 (69 %) děti z velkých mateřských škol (5 a 7 tříd), které se vyskytují ve větších městech. V šesti případech (46 %) jde o školní třídy, které navštěvují děti ve věku do 4 let.

Pouze 19 z 66 (29 %) školních tříd umožňují dětem během pobytu venku návštěvu lesa. Jedenáct (17 %) dotazovaných zařazuje výpravy do lesa několikrát do týdne, 8 (12 %) pak několikrát do měsíce. Třicet pět (53 %) dotazovaných zařazuje tuto činnost ještě méně, jak je patrné z grafu č. 12.

Graf 12: Výpravy do lesa ve vzdělávací nabídce MŠ okresu Plzeň-jih

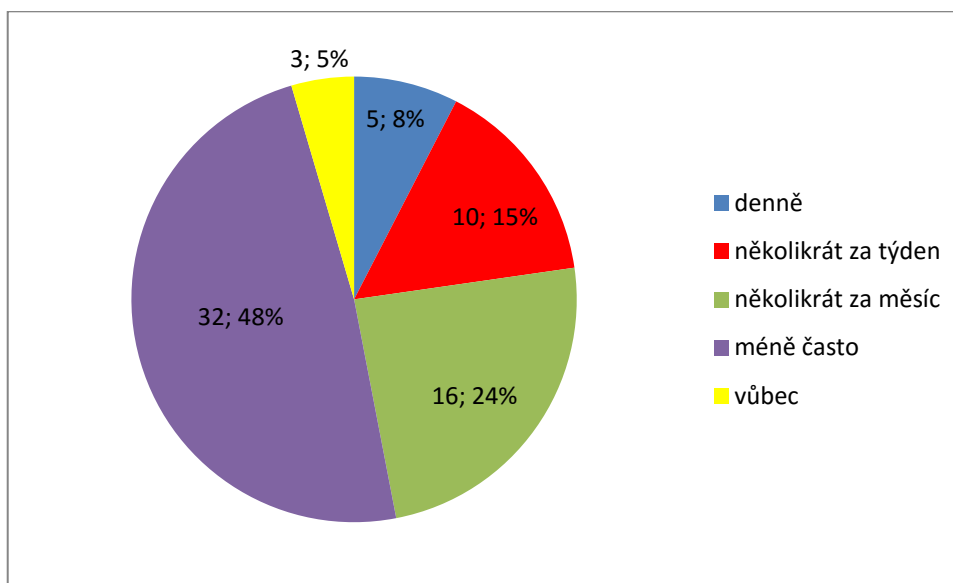

Zdroj: vlastní

Mezi méně často zařazovanou aktivitu patří i výtvarné činnosti. Dvacet čtyři procent respondentů uvedlo, že zařazují výtvarné aktivity v přírodě do vzdělávací nabídky několikrát za měsíc, 48 % dotázaných ještě s menší intenzitou. Z toho vyplývá, že většina

dětí z MŠ okresu Plzeň-jih se setkává s výtvarnými činnostmi většinou v prostorách školní třídy. Četnost zařazování výtvarných činností v přírodě do vzdělávací nabídky ukazuje graf číslo 13.

Graf 13: Výtvarné činnosti venku ve vzdělávací nabídce MŠ okresu Plzeň-jih

Zdroj: vlastní

Téměř polovina pedagogických pracovníků zkoumaných školek zařadí do vzdělávací nabídky několikrát do týdne pozorování přírodnin, hry s přírodninami, využití herních prvků jako jsou prolézačky, houpačky apod., jízdy na odrážedlech, hry na písku a hry s míči.

Respondenti měli možnost u této otázky dopsat činnosti, které dle nich v tabulce chybí. Této možnosti využilo jen mizivé množství dotazovaných, a vždy zapsali jen název činnosti bez uvedení četnosti. Připsáno bylo například mlhoviště, jízda dle semaforů, hry s kočárky, hry v domečku a experimenty.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce je pobyt venku jako specifická forma vzdělávání ve vybraných mateřských školách okresu Plzeň-jih. Specifika této formy vzdělávání spočívají hlavně v pravidelném zařazování pobytu v přírodě do výchovně-vzdělávacího procesu. Předškolní děti by měly trávit každý den venku zpravidla dvě hodiny. Což je charakteristické pouze pro předškolní vzdělávání. Na vyšších stupních vzdělávání se tato forma výuky zařazuje jen velmi zřídka.

Cíle této práce byly následující:

- zhodnotit v předškolních zařízeních okresu Plzeň-jih dobu, kterou tráví děti pobytem venku a také místo, kde v tuto dobu pobývají
- stanovit důvody, které vedou pedagogy v mateřských školách vybraného okresu ke zkracování, popřípadě k úplnému zrušení pobytu venku v dopoledních hodinách a k zařazení pobytu mimo MŠ v hodinách odpoledních
- posoudit četnost vybraných činností, které pedagogičtí pracovníci v okrese Plzeň-jih předškolním dětem při pobytu v přírodě nabízí

Pro naplnění těchto cílů byla použita forma dotazníkového šetření. Na základě výsledků výzkumného šetření jsem došla k několika závěrům. Alarmující je především délka pobytu, kterou děti tráví venku. Předškolní děti navštěvující mateřské školy v okrese Plzeň-jih tráví ve většině případů pobytem venku kratší dobu, než kterou ukládá příslušná vyhláška. Nejčastěji mezi 60 – 90 minutami, některé děti dokonce jen 30 – 60 minut. Důvody k omezení a ke zrušení pobytu v přírodě jsou totožné. Nejvíce respondentů uvedlo, že omezují pobyt nebo ho úplně zruší při dešti, další nejčastější překážkou jsou školní akce typu focení nebo divadelní představení. Pozitivním zjištěním bylo naopak zařazování odpoledního pobytu venku všemi respondenty. Nejčastěji tento pobyt zařazují v měsících květen-červen, září-říjen a červenec-srpen, z důvodu hezkého počasí. Dalšími často uváděnými důvody byly pobyt na čerstvém vzduchu a možnost dostatečného pohybu. Nejčastěji tráví děti čas pro pobyt mimo třídu na školní zahradě, dále pak procházkami po okolí.

Mezi činnosti, které jsou dětem při pobytu venku nabízeny nejčastěji patří pohybové aktivity na skluzavkách, prolézačkách, houpačkách apod., hry na písku, pozorování přírodnin a hry s nimi. Tyto výsledky korespondují s nejčastěji využívaným místem pro pobyt venku, kterým je školní zahrada. Naopak mezi nejčastěji uváděné činnosti, které nejsou zařazovány do vzdělávací nabídky vůbec, patří exkurze, návštěvy muzea, výpravy do lesa a zahradnické činnosti.

Závěrem této práce bych chtěla znovu upozornit na důležitost pobytu v přírodě na čerstvém vzduchu. Není tedy důvodu k tomu, aby předškolní pedagogové dětem v mateřských školách zbytečně zkracovaly pobyt venku. Pobyt, při kterém se dětem dostává dostatečné množství podnětů k jejich dalšímu fyzickému i psychickému vývoji.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá pobytem venku v mateřských školách okresu Plzeň-jih. Tato forma vzdělávání je specifická právě pro předškolní zařízení, protože na jiných stupních škol se pobyt venku nezařazuje do vzdělávací nabídky v takovém rozsahu.

V teoretické části je zmíněn význam pohybu a pobytu venku pro zdravý vývoj předškolních dětí. Dále je prostor věnován rizikům spojených s pobytem v přírodě a legislativě, která se k této činnosti vztahuje. V neposlední řadě jsou uvedeny metody a formy vzdělávání a vzdělávací nabídka činností, vhodných pro pobyt venku, která vychází z RVP PV.

Praktická část práce se věnuje zpracování dotazníkového šetření, které proběhlo na 33 mateřských školách v okrese Plzeň-jih. Cílem šetření bylo zhodnotit jakou dobu a kde tráví děti venku. Z jakých důvodů je jim pobyt zkracován, popřípadě úplně zrušen a jak často nabízejí pedagogové dětem při pobytu venku vybrané činnosti. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že děti navštěvující MŠ v uvedeném v okrese stráví venku nejčastěji mezi 60 – 90 minutami, a to na školní zahradě nebo procházkami po okolí. Důvodem pro omezení, stejně tak i pro úplné zrušení pobytu venku je podle většiny respondentů déšť a akce školy. Všichni dotazovaní shodně uvedli, že chodí s dětmi ven i v odpoledních hodinách, důvodem je především hezké počasí. Analýzou výsledků bylo dále zjištěno, že nejčastěji děti využívají při pobytu venku skluzavky, houpačky a prolézačky, hrají si na písku, pozorují přírodniny a hrají si s nimi.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with a stay out in nursery schools in Pilsen-South District. This type of education is typical exactly for preschool facilities as other schools do not use the stay out in such degree.

In the theoretical part there is mentioned the importance of moving and being out as a necessary point for healthy development of preschool children, the legislation and risks of staying in nature. In addition, there are quated methods, forms and activities which are suitable for staying out based on Framework educational plan for preschool education.

The practical part deals with questionnaires used in nursery schools and their results. The aim of the questionnaires was to evaluate the time and the place of staying out, why the stay is shortened or cancelled or how often do the teachers offer different activities. The results show that the stay out usually lasts from sixty to ninety minutes. The children usually stay in the school garden or they go for a walk. The weather or different school events can cause the cancellation of staying out. On the other hand, when there is good weather, children go out in the afternoon, too. When staying out, most often the children use slides, seesaws and climbing frames, they observe products of nature and they play with them.

SEZNAM ZDROJŮ

- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010. ISBN 978-80-86307-95-4.
- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Magdaléna KAPUCIÁNOVÁ. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2013. ISBN 978-80-7496-071-0.
- LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.
- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5039-5.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
- *Rejstřík škol* [online]. Verze 2.61 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://rejskol.msmt.cz/>
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: 2. rozšířené a aktualizované vyd.* Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN 80-87000-01-3.
- SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

- SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.
- Vyhláška č. 14/2005 Sb. *o předškolním vzdělávání ve znění pozdějších předpisů* [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-14-2005-sb-o-predskolnim-vzdelavani-1>
- Vyhláška č. 410/2005 Sb. *o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých ve znění pozdějších předpisů* [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=410~2F2005&rpp=15#seznam>
- ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: S praktickými ukázkami*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Obrázek 1: Zahrada v přírodním stylu MŠ Nepomuk	12
Tabulka 1: Seznam mateřských škol včetně počtu tříd v okrese Plzeň-jih	30
Graf 1: Podíl jednotlivých způsobů administrace dotazníků na celkové návratnosti	29
Graf 2: Přehled počtu tříd v jednotlivých MŠ okresu Plzeň-jih	31
Graf 3: Délka praxe pedagogických pracovníků v okrese Plzeň-jih	32
Graf 4: Délka pobytu v MŠ okresu Plzeň-jih	33
Graf 5: Důvody omezování dopoledního pobytu dětí venku	34
Graf 6: Důvody k úplnému zrušení pobytu venku	36
Graf 7: Místa, kde tráví děti čas určený pro pobyt venku	37
Graf 8: Zařazení pobytu venku v jednotlivých obdobích roku	38
Graf 9: Důvody k zařazení odpoledního pobytu dětí venku	39
Graf 10: Činnosti a jejich četnost zařazování do vzdělávací nabídky	41
Graf 11: Zahradnické práce ve vzdělávací nabídce MŠ okresu Plzeň-jih	42
Graf 12: Výpravy do lesa ve vzdělávací nabídce MŠ okresu Plzeň-jih	43
Graf 13: Výtvarné činnosti venku ve vzdělávací nabídce MŠ okresu Plzeň-jih	44

PŘÍLOHA 1: DOTAZNÍK**Dotazník**

Dobrý den,

jmenuji se Hana Cejpková a jsem studentkou Pedagogické fakulty ZČU, oboru učitelství pro mateřské školy. Píši bakalářskou práci na téma Pobyt venku jako specifická forma vzdělávání ve vybraných mateřských školách v okrese Plzeň-jih, a proto se na Vás obracím s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku. Jeho výsledky budou sloužit jako podklad pro praktickou část mé práce.

Děkuji za čas, který jste vyplnění věnovali.

---

1) Kolik tříd má Vaše mateřská škola?

2) Kolik dětí navštěvuje třídu ve které působíte?

3) Jaký je věk dětí ve vaší třídě?

4) Jaká je délka Vaší praxe v předškolním zařízení?

méně než 5 let   6 - 15 let   16 - 25 let   26 - 35 let   více než 35 let

5) Jaká je délka praxe Vaší kolegyně (Vašeho kolegy) pracující/ho s Vámi ve třídě v předškolním zařízení?

méně než 5 let   6 - 15 let   16 - 25 let   26 - 35 let   více než 35 let

6) Jak dlouhou dobu obvykle trávíte s dětmi dopoledne venku?

do 30 min.   30 - 60 min.   60 - 90 min.   90 - 120 min.   více než 120 min.

7) Co je pro Vás obvykle důvodem k omezení dopoledního pobytu venku (lze vybrat více možností)?

akce školy (např. focení, divadélka apod.)

děšť

sněžení

mrholení

silný vítr

prodloužení řízené činnosti ve třídě

jiný důvod uveďte: _____

8) Co je pro Vás důvodem k úplnému zrušení dopoledního pobytu venku (lze vybrat více možností)?

akce školy (např. focení, divadélka apod.)

děšť

sněžení

mrholení

silný vítr

prodloužení řízené činnosti ve třídě

jiný důvod uveďte: _____

9) Kam chodíte s dětmi ven nejčastěji?

na školní zahradu

do lesa

na procházku po okolí

jinam (uveďte kam) _____

10) V jakém ročním období zařazujete pobyt venku i do odpoledních hodin (lze vybrat více možností)?

září-říjen

listopad - prosinec

leden-únor

březen-duben

květen-červen

červenec-srpen

nezařazujeme

11) Co Vás vede k rozhodnutí jít s dětmi odpoledne ven?

12) Jak často zařazujete vybrané činnosti při pobytu s dětmi venku (na každém řádku udělejte jeden křížek)?

Činnost/četnost zařazení	denně	několikrát za týden	několikrát za měsíc	méně často	vůbec
Zahradnické práce (pletí, sázení, hrabání listí apod.)					
Pozorování přírodnin					
Hry s přírodninami					
Využití herních prvků (prolézačky, houpačky, skluzavky apod.)					
Jízda na odrážedlech, tříkolkách, koloběžkách apod.					
Hry na písku					
Míčové hry a hry s míči					
Hry s pálkami, obručemi, skákací gumou a podobnými pomůckami					
Výtvarné činnosti					
Přírodovědné vycházky (vycházka s konkrétním cílem)					
Vycházky po okolí (bez konkrétního cíle)					
Výpravy do lesa					
Návštěva muzea, výstavy					
Exkurze (hasiči, prům. závody, apod.)					
Pohybové hry řízené					
Jiné činnosti (doplňte):					

PŘÍLOHA 2: FOTOGRAFIE VYBRANÝCH ŠKOLNÍCH ZAHRAD

Školní zahrada MŠ Chlumčany

Školní zahrada MŠ Chlumčany

Školní zahrada MŠ Chotěšov

Školní zahrada MŠ Chotěšov

Školní zahrada MŠ Dobřany

Školní zahrada MŠ Dobřany

Školní zahrada v přírodním stylu MŠ Nepomuk

Školní zahrada MŠ Nepomuk

Školní zahrada MŠ a ZŠ Řenče

